

2. Ліненко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї: Монографія / А. Ф. Ліненко. – Одеса ОКФА, 1995. – 80 с.
3. Слостенин В. А. Профессиональная готовность учителя к воспитательной работе / В. А. Слостенин // Советская педагогика. – 1981. – №4. – С. 76-84.
4. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці / В. О. Моляко. – К.: Т-во «Знання» УРСР, 1989. – 48 с.
5. Качеровська Т. В. Навчально-ігрове проектування у професійній підготовці майбутніх менеджерів організацій: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. / Т. В. Качеровська. – Одеса, 2005. – 275 с.
6. Дурай-Новакова К. М. Формирование профессиональной готовности студентов к педагогической деятельности: Автореф. дис. ... докт. пед. наук / К. М. Дурай-Новакова. – М., 1983. – 46 с.
7. Кондрашова Л. В. Теоретические основы воспитания нравственно-психологической готовности студентов педагогического института к профессиональной деятельности: Автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.01. / Л.В. Кондрашова. – М., 1989. – 42 с.
8. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: Дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. - Харків, 2006. – 572 с.
9. Пискарева И. Е. Формирование готовности студентов педагогического вуза к инновационной деятельности. Дис. ... канд. пед. наук / И.Е. Пискарева. – Кострома, 1999. – 150 с.
10. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної виховної діяльності педагога: Монографія / О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2005. – 367 с.
11. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: учеб. пособие для студ. высших учеб. заведений / А. В. Хуторской. – М.: Издательский центр «Академия», 2008. – 256 с.
12. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник / С. С. Занюк. – К.: Либідь, 2001. – 304 с.

В статтє аналізується сутність поняття „готовність к педагогической деятельности”, поданы результати контент-анализа поняття „готовність к инновационной педагогической деятельности”, выделены и охарактеризованы структурные компоненты готовности к инновационной деятельности.

The essence of the concept «preparedness to pedagogical activity» is analyzed in the article. Also the results of the content-analysis of the concept «preparedness to innovative pedagogical activity» and its structural components are given.

УДК 378. 275: 33

Попова Г. В.

ПРОБЛЕМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

У статті розглянуто проблему контролю знань у системі професійної підготовки майбутніх фахівців економічного профілю в контексті Болонського процесу.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Процеси інтеграції України до єдиного європейського та світового освітнього простору потребують виконання умов Болонської декларації, центром уваги якої є дотримання вимог міжнародної та європейської систем стандартів і сертифікації, складної і багатогранної перебудови системи освіти. Відомо, що Болонський процес передбачає досягнення певних цілей, серед яких головними є:

використання двоциклового навчання, запровадження кредитної системи, розширення мобільності викладачів та студентів, формування системи контролю якості освіти.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Власне кажучи, проблема контролю у системі професійної підготовки фахівців за нових умов не є повністю розв'язаною. Вирішенню саме цього питання й присвячено статтю.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз наукової літератури [1, с. 2] свідчить про те, що важлива роль у забезпеченні високої якості освіти та формуванні конкурентоспроможних фахівців в умовах Болонського процесу належить системі оцінювання досягнень студентів за кредитно-трансферною системою (ECTS), на основі якої відбувається організація навчального процесу у ВНЗ України. Запровадження ECTS сприяє суттєвому збільшенню часу безпосереднього індивідуального спілкування викладача і студента та є важливим фактором для стимулювання їх ефективної роботи.

Відзначимо, що вітчизняна вища освіта, впроваджуючи власну кредитну систему, орієнтується на ECTS, яку введено з метою покращання визнання освіти за кордоном, полегшуючи порівняння навчальних досягнень студентів на основі узгодженої системи оцінювання (кредитів і оцінок) та технології інтерпретації національних систем вищої освіти, тобто ECTS призначено для розширення мобільності студентів і привабливості європейської системи освіти. Основними принципами оцінювання знань та умінь студентів за кредитно-трансферною системою є прозорість, об'єктивність, індивідуальність та певна уніфікованість [2]. Головним завданням за цих умов є досягнення найбільш ефективного та об'єктивного оцінювання, яке б одночасно виконувало контролюючу й мотивуючу функції.

Основним недоліком контрольно-оцінної діяльності можна вважати те, що наявні види та форми зовнішнього контролю не дають можливості адекватно визначити кількість (скільки студентів підготовлено до заняття) та якість (рівень цієї підготовки) матеріалу, який було засвоєно. З метою усунення вищезазначеного бажано спиратися не тільки на результати зовнішнього і внутрішнього контролю (самоконтролю), а й застосовувати так званий комбінований контроль [3].

Наприклад, цікавим є досвід проведення занять, під час яких студенти беруть активну участь в оцінюванні один одного. Студенти у складі підгрупи проводять навчальне заняття за запропонованою темою. Наприкінці заняття має залишатися 5 хвилин на оцінювання роботи підгрупи та її обговорення. Навчальна робота кожної підгрупи оцінюється за критеріями, що відповідають певним ролям, за якими студенти індивідуально на окремих аркушах оцінюють якість виконання кожної ролі та здають викладачеві підписані аркуші з оцінками. Викладач самостійно оцінює роботу підгруп.

Обговорення роботи передбачає певну послідовність: спочатку викладач пропонує відзначити переваги роботи підгрупи, потім недоліки. Виступають усі бажані студенти. Викладач завершує обговорення загальними висновками. Оцінки роботи кожної підгрупи записуються викладачем до групового бланка оцінювання. Підгрупи та виконавці окремих ролей заохочуються додатковими балами з дисципліни.

Наголосимо, що такий вид контролю не справляє психотравмального впливу, стимулює й активізує пізнавальну діяльність, дає можливість спиратися на результати контрольно-оцінної діяльності під час організації навчального процесу тощо.

Відображенням результатів контролю вважають оцінку. Різновиди оцінок безпосередньо пов'язані з історією освіти і відбивають особливості певного історичного періоду та специфіку конкретного навчального закладу. У процесі інтеграції вітчизняної системи освіти в європейський освітній простір традиційна система оцінювання (4-бальна) трансформувалася у таку, що відповідає вимогам Болонської декларації. У практиці роботи університету саме студенти 5 курсу мають досвід навчання за оцінюванням знань з використанням як традиційної (1-4 курс), так і кредитно-трансферної (5 курс) систем.

Отже, цілком ймовірним є виникнення відповідного ставлення цієї категорії студентської молоді до заявлених систем. З метою з'ясування цього серед студентів 5 курсу факультету економіки і управління СДПУ було проведено опитування за такими напрямками: „Яка з систем оцінювання є більш зрозумілою для Вашого сприйняття та більш справедливою в процесі оцінки викладачем рівня отриманих знань?"; „Сформулюйте власні зауваження щодо процесу оцінювання у Вашому навчальному закладі”.

Досить цікавими, на нашу думку, є висновки з проведеного опитування: переважна більшість респондентів дотримується думки щодо достатньої зрозумілості та справедливості обох систем, однак відзначають, що нова система оцінювання більше сприяє розвитку самостійності в процесі здобуття знань та завдяки більшій диференціації шкали відміток та оцінок позитивно впливає на прагнення студентів до самовдосконалення й саморозвитку.

Заслуговують на увагу також такі міркування студентів: ефективна система оцінки знань „не може бути покаранням, засобом примусу чи погрозою”; оцінка завжди має „говорити про успіх особистості у процесі набуття знань”. При оцінюванні відповіді украй необхідним є розуміння викладачем студента. Його помилки і незнання перетворені на предмет жорсткої критики не спрацьовують як поштовх до вдосконалення, а навпаки.

Отже, контроль є одним із найважливіших компонентів процесу навчання, а його ефективність визначається реалізацією основних вимог щодо його організації, а саме: об'єктивністю, гласністю перевірки та оцінки, етичністю ставлення до тих, хто навчається, регулярністю проведення, оптимальним вибором методів здійснення контролю тощо. За таких умов основним завданням оцінної діяльності є зосередження уваги студентів на вдосконаленні їхньої навчальної діяльності, поглиблення та зміцнення мотивів пізнання, закріплення віри у власні сили, залучення до співробітницьких форм спілкування, стимулювання самостійності та почуття вільного вибору.

Аналіз вимог щодо організації навчання за кредитно-трансферною системою дозволяє стверджувати, що контроль знань і умінь студентів має бути організований належним чином. Метою контролю й оцінювання є перевірка низки запланованих параметрів знань та умінь, серед яких важливими є повнота, структурність, інтегрованість, рівень засвоєння тощо. Зазначені параметри перевіряються на певних етапах навчання з використанням відповідних видів контролю, а саме: попереднього, поточного, тематичного та підсумкового. Ефективність зазначених видів залежить від використання методів контролю, які викладач обирає відповідно до загального надзавдання педагогічної діяльності. У сучасній педагогічній науці виділяють такі групи методів контролю знань: методи усної перевірки результатів навчання – бесіда, виступ, пояснення, аналіз тексту, схем тощо; методи практичної перевірки – проведення лабораторного дослідження, моделювання ситуації тощо; методи письмової перевірки – контрольні роботи (завдання), ІНДЗ та тестування [1].

Тривалий час в Україні домінуючою формою контролю було усне опитування. Для здійснення об'єктивного оцінювання рівня підготовки студентів викладач витрачав багато часу. До того ж, на об'єктивність оцінки впливало безліч факторів, зокрема: рівень педагогічної майстерності та професійної компетентності викладача, міжособистісні взаємовідносини зі студентами, результати попереднього контролю, емоційна ситуація тощо. За таких умов неминучі конфліктні ситуації, нарікання студентів на необ'єктивність оцінювання.

Впровадження кредитно-трансферної системи навчання потребує нових, сучасних методів оцінювання. У зв'язку з цим особливого значення набувають письмові форми контролю, які мають ряд переваг, а саме: зменшують емоційну напругу студентів і викладачів та сприяють об'єктивності оцінювання знань студентів.

З огляду на те, що обсяг інформації, який необхідно засвоїти студентам є значним, більшу частину матеріалу пропонується вивчати самостійно. Таким чином, невід'ємною складовою підготовки майбутнього фахівця стає самостійна робота, яка повинна мати

конкретні змістові характеристики, систематично контролюватися, перевірятися й оцінюватися. І саме тут контроль перевірки правильності виконання поставлених завдань займає визначну позицію.

У таких випадках особливої уваги набуває виконання завдань у тестовій формі. Тестовий контроль стає дедалі популярнішим та поступово витісняє інші традиційні види контролю знань, зокрема усну та письмову перевірку. Принциповою відмінністю тестів від звичайних завдань є те, що тест – це підготовлений згідно з певними вимогами комплекс стандартизованих завдань, що дають змогу виявити в учасників тестування компетенції, які піддаються певному оцінюванню за заздалегідь встановленими критеріями [3].

Метою наступного опитування, проведеного серед студентів 2 курсу факультету економіки й управління, є з'ясування їх ставлення до тестового контролю. Респондентам було запропоновано висловити власну думку щодо такого питання: „Обґрунтуйте ваше ставлення до тестового контролю як основного способу визначення рівня підготовленості студентів, сформулюйте його недоліки та переваги”.

Результати опитування підтверджують думку щодо недоцільності та необґрунтованості тотального використання тестів у разі виявлення наявного рівня теоретичної підготовки студентів. Респондентами відзначені деякі ризики використання тестів, узагальнення яких можна представити таким чином:

1. Оволодіння у той чи інший спосіб відповідями до тестів може призвести до виникнення небезпечної ситуації, коли не найкращі студенти зможуть отримати найкращі результати.

2. Навіть грамотно підготовлені тести можуть містити в собі елемент „угадання”. Це залежить від того, що деякі навчальні дисципліни, особливо гуманітарного циклу, відзначаються різноманітністю тлумачень дефініцій, варіативністю класифікацій явищ і теоретичних підходів до причин та наслідків конкретних феноменів. Тобто правильність відповідей студента залежить від того, чи готувався він до виконання тестових завдань за тими самими джерелами, якими користувався викладач, під час їх складання. Уникнути зазначеної небезпеки допомагає інформація про те, якими джерелами користувався викладач. Однак це свідомо стримує бажання студента дізнатися про існування у науковій літературі інших поглядів, а також нівелює здатність висловлювати та обстоювати власну точку зору.

3. Завдяки тестам можна перевірити фактичні знання студента, які формуються перш за все за допомогою психічних процесів пам'яті (часто механічних та уваги: готуючись до тестів, студент або „зубрить”, або готує допоміжні засоби – „шпаргалки”). Певна річ, мова йде про „звичайного” студента, який не володіє і не прагне оволодіти спеціальними мнемотехніками та іншими засобами ефективного навчання і найчастіше, як більш зрозумілий і звичний спосіб підвищення ефективності відповідей, використовує „шпаргалки”, що звісно не сприяє розумінню конкретного навчального матеріалу.

Отже, спробуємо сформулювати деякі недоліки тестового методу контролю:

- тести не відображають розуміння студентом предмета. З метою часткового усунення цього недоліку, деякі тестові завдання бажано формулювати у вигляді задачі: математичної або ситуаційної – залежно від предмета, що вивчається;

- вони не сприяють розвитку здатності до формування та аргументування власної точки зору, тобто самостійності мислення;

- тести гальмують розвиток творчого мислення, уяви та уявлень студента, що зумовлено необхідністю давати чітко визначену відповідь (відповіді). Такі негативи обмежують використання тестів у дисциплінах, які за своєю сутністю вимагають перш за все не механічного запам'ятовування та відтворення, а творчого розуміння та усвідомлення.

Також, на нашу думку, не варто використовувати тести як форму підсумкового контролю. Адже всебічний контроль рівня навчальних досягнень студентів може

забезпечити лише розмаїттям і комплексністю використаних форм, у той час як тести дозволяють виявити лише загальнотеоретичні знання з предмета. Тому доцільно поєднувати письмовий, усний та тестовий контроль знань, пропонуючи майбутнім фахівцям економічного профілю завдання різного характеру.

Висновки з дослідження і перспективи подальшого розвитку у наміченому напрямку. Підсумовуючи, маємо зазначити, що використання тестів має чимало переваг, а саме: економія часу і психологічних ресурсів викладача та студента, ефективне визначення рівня оволодіння студентом фактичними знаннями з дисципліни тощо. Слід також відзначити, що на зміну формальним, спрощеним методам діагностики знань майбутніх фахівців бажаним є використання комплексних систем, які водночас забезпечують і об'єктивність оцінювання знань студентів, і їх мотивацію до плідної роботи упродовж всього періоду навчання. Запровадження саме комплексного об'єктивного оцінювання контролю знань має вагоме значення. У цьому випадку дуже важливою є правильна оцінка кожного виду діяльності студентів.

Введення комплексного контролю знань має багато прерогатив, зокрема: системність і об'єктивність оцінювання організує та дисциплінує студента, сприяє формуванню наполегливості й цілеспрямованості, дозволяє оцінити кожний вид діяльності, спонукає студента наполегливо працювати.

Отже, вирішення проблеми підвищення якості освіти, підготовки конкурентоспроможних фахівців економічного профілю на сучасному етапі передбачає необхідність вдосконалення системи оцінювання навчальних досягнень та впровадження комплексного підходу щодо контролю, перевірки та оцінки навчальних знань студентів.

Література:

1. Лисак Г.О. Проблема контролю у системі професійної підготовки фахівців // Формування професіоналізму майбутнього фахівця в контексті вимог Болонського процесу: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 22-23 травня 2008 р.). - Одеса: ОНУ імені І.І. Мечникова, 2008. – С. 245-248.

2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003-2004 рр.) / За ред. В.Г. Кременя. – Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 147 с.

3. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: Навч. посіб. / М.В. Артюшина, Л.М. Журавська, Л.А. Колесніченко та ін.; За заг. ред. М.В. Артюшиної. – К.: КНЕУ, 2008. – 336 с.

В статье рассматривается проблема контроля знаний в системе профессиональной подготовки будущих специалистов экономического профиля в контексте Болонского процесса.

The problem of the control of knowledge in the system of the future specialists of the economic profile professional training in the context of the Bologna process is considered in the article.

УДК 378.147+371.13

Садова Т. А.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті обґрунтовано можливість застосування системного підходу в педагогічних дослідженнях, охарактеризовано професійну підготовку майбутніх педагогів з позиції системного підходу.

Постановка проблеми. Методологічні проблеми науки завжди виступали як найбільш актуальні питання розвитку психолого-педагогічної думки. Вивчення педагогічних явищ з позицій діалектики дозволяє виявити їх суттєві риси, взаємозв'язки з